

ПРОЗОРІЙ
КУЛЕНЕПРОБИВНИЙ
ЩИТ «ОРІОН-ГЛАС»

3

ЩЕ ОДНА ТАЄМНИЦЯ
ОТАМАНА
ЧОРНОГО ВОРОНА

5

ПІД ЖОВТО-
БЛАКИТНИМ І...
З «ГЕОРГІЄМ»

7

Козацький край

№5 (96)
28 квітня 2017 р.

ШПОЛЯНЩИНА – КРАЙ НЕСКОРЕНИХ...

Коли 1926 році шполяни власним коштом встановили пам'ятник Шевченкові, їх одного за одним арештовували за цим фото і судили

«за український націоналізм»... Минуло дев'ять десятиліть і нащадки нескорених продовжують боротися за те, що заповів Кобзар...

*Борітеся - побороете!
Вам Бог помагає!*

Г.М. Шевченко

Володимир ПОТАПЕНКО,
голова Шполянської РДА

ШПОЛЯНСЬКА ІСТОРІЯ – ЦЕ ІСТОРІЯ БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНУ

У рік, коли вся держава святкує 100-річчя Української революції, найчастіше прийнято згадувати воїнів – воно й зрозуміло, бо Волю тоді українці змушені були боронити зі зброєю у руках. Так само було і в Шполі та селах, що нині відносяться до нашого району. Проте були й ті, хто боровся за Україну письменницьким словом, пісню, медичною допомогою, молитвою...

Галина Журба (справжнє прізвище Домбровська) яка народилася на хуторі поблизу Соболівки, була відомою письменницею. Після поразки Визвольної боротьби разом з урядом УНР переїхала до Польщі й потрапила до табору інтернованих. Напередодні Другої світової війни отримала високі премії – Товариства Письменників і Журналістів Польщі та Українського католицького союзу. Пізніше перебралася до американської Філадельфії, де теж видала свої книги – у Нью-Йорку та в аргентинському Буенос-Айресі. Причому автобіографічну книгу «Далекий світ» шполянка присвятила власним життєвим пригодам, зокрема – і під час Української революції.

Уродженець Лебедина Яків Зозуля був медиком за освітою, під час боїв проти більшовиків формував санітарні колони і перев'язочні пункти. Був членом Центральної Ради, очолював «Хлібний департамент Міністерства харчових справ» УНР, на еміграції в Польщі й Чехословаччині знову займався медициною. А коли Карпатська Україна проголосила незалежність, входив до складу правничої комісії її Уряду, за що був кинутий угорськими окупантами до концтабору. Останні роки життя провів у США – працював викладачем, писав спогади про Визвольну боротьбу, які друкувалися в канадському Торонто – зокрема, став автором безцінної хроніки «Велика українська революція: Календар історичних подій за літній 1917- березень 1918 рр».

Як видатна українська співачка залишиться в історії Леоніда Балиновська, яка у 1910-17 роках в Москві(!) була активною учасницею українського музично-драматичного товариства «Кобзар» і виконувала з московських сцен у революційному 1917 році українські народні пісні та твори Миколи Лисенка і Якова Степового. А наступного, 1918-го року вже організовувала музичне життя в Єлисаветграді (пізніше – Кіровоград, а нині місто Кропивницький)...

Никифір Григорій, більш відомий за літературним псевдонімом Григорій-Наш, народився в Буртах, письменницьку діяльність розпочав ще 1911 року, а під час Першої світової, перебуваючи в царській армії, тихцем писав книгу «Історія українського народу». У 1918-19 роках ця книга стала підручником для школярів по всій УНР, а її автор – міністром освіти в уряді Голубовича. У 1919 році очолив пресову службу Армії УНР. На еміграції проживав спочатку у Чехословаччині, а потім у США, де продовжував писати книги (одні з найцінніших – «Весна Української революції» та «Українська національна вдача»). З 1949 і до смерті у 1953 році шполянин керував українським відділом «Голосу Америки».

Валентин Бережинський був сином священика з Лебедина. Випускник Київського університету Святого Володимира став блискучим офіцером спочатку імператорського війська – і воював проти німців у Першій світовій, а потім – старшиною Армії УНР і бився проти московсько-більшовицьких окупантів. Що цікаво, що радянські спецслужби тричі арештовували його і зрештою розстріляли вже тоді, коли він вже займався справою свого батька – став священником і служив Богу...

Прославили українські синьо-жовті прапори і чорний прапор Холодного Яру знамениті повстанські отамани родом з-під шполянського Товмача – Іван Черноусов (Чорний Ворон) та Іван Лютий-Лютенко (Гонта). Справжньою грозою для ворогів України став начальник контррозвідки 4-ї Київської дивізії УНР Никифір Дишлевий, а полковник Сергій Рошницький належав до штабу 7-ї бригади 3-ї Залізної дивізії Армії УНР...

У мирному житті шполяни теж завжди були в числі перших. Величезна роль професора-геолога зі Шполи Олександра Бобрієвича у дослідженні алмазних родовищ Якутії та України, а його земляка-науковця Бориса Балковського – у відкритті нових видів рослин. Професор Коломійченко став знаменитим хірургом і першим в Україні виконав пластичну операцію по створенню штучного стравоходу, а його брат Олексій Коломійченко теж став професором медицини і видатним отоларингологом... Всі знають мультфільми з серії «Як козаки...», створені шполянином Давидом Черкаським, а до пам'ятника Горлісу-Горському, створеного шполянським скульптором Віктором Крючковим у Холодному Яру, щороку з'їжджаються тисячі патріотів з усієї України. У Києві ж один з найпопулярніших на всю державу музеїв українських старожитностей – започаткований Іваном Гончаром з Лип'янки – скульптором, графіком, маляром, етнографом-колекціонером...

Шполяни вміють пам'ятати минуле і роблять все для розбудови кращого майбутнього вільної України...

КРАЙ ЧУДОВОЇ ПРИРОДИ І ВЕЛИЧНОЇ ІСТОРІЇ

Кількість версій про походження назви Шполи сягає десятка. Що ж до народних переказів, то вони виводять назву сучасного райцентру з козацько-гайдамацьких часів. У XIX ст. старожили розповідали державним чиновникам, що місто заснував гайдамацький ватажок Шполка.

Неподалік міста виявлено кургани трипільської культури, скіфські кургани та ранньослов'янське поселення черняхівської культури. Вперше Шпола згадується в документах 1594 року. В другій половині XVII століття зруйнована татаро-турецькими військами і вдруге відродилося на початку XVIII століття.

27-28 червня 2002 року через Шполу пройшла науково-практична експедиція «Географічні центри України» місцями очікуваного місцезнаходження центру за маршрутом «Київ-Добровеличківка-Кіровоград-Олександрія-Шпола-Ватутіне-Київ». В ході її роботи з використанням сучасних картографічних даних, новітніх комп'ютерних технологій та математичних моделей з врахуванням 8686 точок периметра сухопутної ділянки державного кордону України та берегової лінії по Чорному і Азовському морях було визначено, що географічний центр України знаходиться на північній околиці м. Шпола Черкаської області (с. Мар'янівка Шполянського району Черкаської області; 49° 01' 39" північної широти 31° 28' 58" східної довготи).

На території краю знаходиться багато чудових пам'яток архітектури. Це двоповерховий палац Абази у дендропарку у Верхній Дар'ївці в Шполі, вік якого сягає 150 років. Це і чепурні будиночки залізничної станції Дар'ївка, збудовані в кінці XIX ст. Це також будівля колишньої земської лікарні в Лебедині і синагоги в Шполі. Незважаючи на атеїстичні радянські часи, в районі збереглося вісім давніх православних церков, шість з яких збудовані з міцного каменю і цегли ще в XIX ст. А найдавніша — Миколаївська церква Лебединського жіночого монастиря — споруджена ще у 1800 році. Збереглися кам'яні церкви в Лебедині, Матусові і Буртах, дерев'яні церкви у Василькові, Надточаївці і Коротині. Дивлячись на їх куполи і шатра, що підносяться вгору, мимоволі відчуваєш духовний зв'язок зі своїми предками.

Є в Шполянському районі і два великі рукотворні дива природи — Дар'ївський і Лозуватський дендропарки. Першому з них близько 150 років, він був створений на західній околиці Шполи з ініціативи поміщика Олександра Абази.

Кріпосні селяни посадили десятки дубів, в тому числі рідкісних пірамідальних, різні види сосни, бука, липи, ясеня. Багато з них збереглось до наших днів і досі вражають своєю величчю.

На території Шполянського району знаходиться 15 об'єктів природно-заповідного фонду, які розміщуються на площі 354,44 га. Любителям активного відпочинку на природі рекомендуємо відвідати: заповідні урочища Дар'ївське (Шполянська міська рада) та Плоско-Зуєво (Кримківська сільська рада), природні гідрологічні заказники «Котів Яр» (Сигнаївська сільська рада), «Совгирів» (Товмачка сільська рада), «Митницький» (Лебединська сільська рада), «Панське» (Журавська сільська рада), ентомологічний заказник «Ярославка» (Веселокутська сільська рада).

Пам'ятки Шполянського району, які варто відвідати:

- Знак «Шпола – географічний центр території України» с. Мар'янівка місце центру України з геодезичною позначкою.

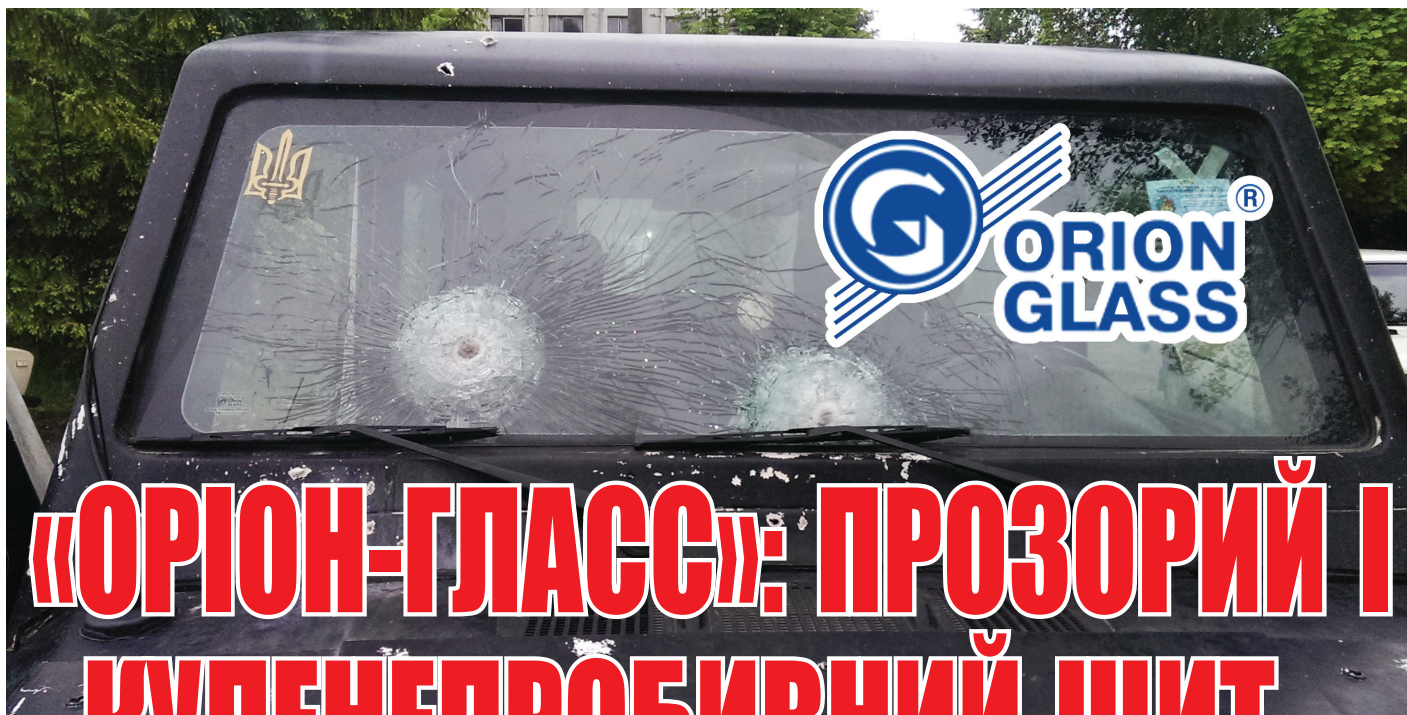

Інформацію про туристичні маршрути можна дізнатися тут:

м.Шпола,
вул. Лозуватська,62
Відділ культури і туризму
Шполянської
райдержадміністрації
тел. (04741) 5 23 02
моб. (098) 327 54 79

- Пам'ятний знак «Географічний центр України» на північній околиці міста Шполи.
- Палац Абази та урочище Дар'ївське м. Шпола, закладене в 1858 році Олександром Абазом.
- Млин «Макарів вітряк» у с. Лебедин.
- Свято-Преображенська церква с. Лебедин, збудована в 1826 р., за своїм архітектурним виглядом вона нагадує колишній Софіївський собор, споруджений візантійськими імператорами в місті Константинополі.
- Дзвіниця Свято-Миколаївського монастиря 1833 року, висота якої понад 30 метрів.
- Цілюще джерело «Магдиглинина криниця» біля монастиря. Джерело з великим вмістом срібла, їхньої водою можна вилікувати хвороби очей.
- Вознесенська церква с. Матусів, споруджена в 1818 року.
- Свято-Миколаївська церква с. Васильків.
- Церква Йоана Богослова с. Коротино.
- Церква Святого Іоанна Златоуста с. Надточаївка - дерев'яна церква, збудована у 1912 році.
- Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Лозуватський парк», створений у 1970 році за проектом Івана Гегельського – це чудова зона відпочинку від міської суєти та технічного прогресу. У цій пам'ятці садово-паркового мистецтва росте 264 види рідкісних дерев.
- Шполянський районний краєзнавчий музей, створений у 1980 році, - на даний момент має 6 експозиційних зал та налічує понад 4 тис. експонатів.
- Музей-садиба ім. Івана Гончара (1911-1993) у с. Лип'янка – відомого українського скульптора.

...7 грудня 2014 року на шляху між Щастям і Новоайдаром у засідку російських терористів потрапила броньована машина українських прикордонників. Буквально впритул бойовики розстріляли її з автоматичної зброї калібру 7,62 мм – пізніше було нараховано 76(!) попадань. А в салоні «Кугуара» абсолютно всі прикордонники... залишилися живі і неушкоджені...

Фахівці диву давалися: прямі попадання були не лише в броньоване залізо, а й у скло – лобове, бокове (біля водія) і скло кулеметної башні – і знов-таки жодна куля не пробилася наскрізь! Секрет вивився простим – на «Кугуарі» встановлене куленепробивне скло виробництва «Оріон-Гласс», чий основні потужності розташовані у Шполі на Черкащині.

"Оріон - Гласс" – одна з найпотужніших компаній на ринку України, що представляє собою групу високотехнологічних підприємств по промисловій переробці скла, виробництву скловиробів і склопакетів для використання у військових потребах, будівництві, транспортному машинобудуванні, виробництві меблів, торгового і промислового устаткування, оформленні інтер'єрів та інших областях. Сучасне обладнання, інноваційні

технології та досвідчений інженерно-технічний персонал є запорукою високої якості продукції, пропонованої під торговою маркою "Оріон - Гласс". Завдяки цьому

продукція підприємства добре відома не тільки на українському ринку, але і в країнах близького й далекого закордону. Завод "Оріон-Гласс" – високотехнологічне ви-

робництво броньованого, ударостійкого і спеціального скла.

Продукція заводу забезпечує безпеку за сучасними стандартами куле- і вибухостійкості, що підтверджується випробуваннями, які регулярно проводяться – з отриманням сертифікатів відповідності.

Підприємство розробляє і виробляє куленепробивне скло для автомобілів, що застосовуються на транспортних засобах різного типу: для автомобілів служб охорони, кур'єрських та інкасаторських служб, автомобілів, які використовуються для потреб армії, автомобілів приватних осіб.

«Наша головна рушійна сила – це команда однодумців, які об'єднані загальною корпоративною культурою і розділяють ключові цінності компанії. Корпоративний дух заснований на спільних цілях, цінностях і стандартах роботи. Компанія цінує в своїх працівниках високий професіоналізм, орієнтацію на досягнення результатів, ініціативність, здатність до навчання і

практичного використання набутих знань, а також прихильність

корпоративним цінностям і традиціям», – підкреслюють в компанії «Оріон-Гласс», яка розпочала свою роботу 16 років тому – 8 травня 2001-го.

Комерційний директор Сергій Рудненко в коментарі для «Козацького краю» повідомив, що шполянське скло встановлене на цілому ряді бронемашин для Нацгвардії, Держприкордонслужби, ЗСУ, які виготовляються в Києві, Черкасах, Миколаєві, Кременчуці – це скло на «Кугуарах», «Спартанах», «Шреках», «Фіонах», на БТР-3ДА, на «Барс-6», «Барс-8», на новітній установці «Грім-2»...

Водночас працівники «Оріон-Гласс» на виробництві й складах, де б вони не були – у Шполі, Черкасах, Запоріжжі, Києві – це висококласні фахівці по підбору скла для будь-яких потреб. Свідченням тому – ті ж пасажирські автобуси «Богдан» чи величезні засклені площі торгівельно-розважальних центрів по всій Україні – їх вже оцінили належним чином «Лавина», «Любава», «Сильвер Бриз», «Республіка», «Sport Life»...

НСК «Олімпійський» в Києві і ТРЦ «Декор Донбасс» в часи доокупаційного Донецька теж засклені компанією «Оріон-Гласс». Секрет скла, яким захоплювалися фотографи світових інформагентств, бо воно трималося після залпових обстрілів у Донецькому аеропорту іноді краще, ніж метал, теж простий – це скло так само виготовлене у Шполі...

Підприємство на всю потужність працює на оборону країни, при цьому не забуваючи і про потреби мирних громадян – скло зі Шполі стало надійним прозорим щитом для воїнів і водночас – вікном у кращий, мирний завтрашній день для людей по всій Україні...

Ярослав ЗВЕНИГОРА

БІЙЦІ ЗІ ШПОЛИ – В ЧИСЛІ НАЙХОРОБРИШИХ НА ФРОНТІ...

Зовсім нещодавно, у бою в районі Авдіївської промзони відзначився боєць зі Шполянського району.

У свої 19 років він заслужив позивний «Звір» (ім'я козака не розголошується) і прославився тим, що в Шевченківські дні, 9 березня знешкодив ворожого снайпера. У вбитого ворога було знайдено військовий квиток «ДНР», але паспорт громадянина Росії і картка ведення вогню за стандартами РФ дають підстави вважати його професійним військовим з Російської Федерації. Росіянин вбивав українців із засідки, але у відкритому бою програв 19-річному добровольцю зі Шполянщини...

Разом з тим, у серпні 2014 року під час підлогого обстрілу ворогом українських прикордонників загинув біля КПП на кордоні з Росією уродженець Шполянщини капітан Держприкордонслужби Сергій Лифар.

Загинув від вибуху у жовтні 2015-го сапер Станіслав Майоренко з Антонівки Шполянського району.

У січні 2015 року поліг в бою з терористами, намагаючись евакуювати поранених «кіборгів» з Донецького аеропорту, начальник медслужби 90-го окремого аеромобільного батальйону (підрозділ набрався виключно з добровольців) старший лейтенант Олександр Кондрачук (позивний «Чорний Вовк»).

Помер у госпіталі в березні 2017-го 24-річний Сергій Коваль зі Скотаревого...

Загинув під час обстрілу «Градами» у січні 2015-го на блокпосту КПП ТЕС у місті Щастя на Луганщині боєць батальйону «Айдар» Руслан Бобуров (позивний «Німець») родом із Сигнаївки. До того встиг прославитися як найвправніший і найрезультативніший у батальйоні стрілець з усіх видів озброєння...

Зі Шполі на фронт вирушають волонтери з вантажами допомоги. Хлопці з «передка» передають через них: козацьку Шполянщину вони не зганьблять за жодних обставин...

Ігор АРТЕМЕНКО

ТВОРЕЦЬ СУЧАСНОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ ПОТРАТИВ НА ПАМ'ЯТНИК КОБЗАРЕВІ 50 ТИСЯЧ ГРИВЕНЬ

Ви ніколи не пробували при пенсії у півтори тисячі гривень збудувати власним коштом за 50 тисяч гривень пам'ятник Шевченку у селі? А Йосип Маслюк зробив так.

Цей 90-річний дідусь – "скарб" своєю пам'яттю. Хоча взагалі-то у Шполі, де він живе, скарби знаходять легко, приклад – колишня синагога XIX століття, у підвалі якої під час реконструкції відкопали навіть... гвинтівку Мосіна з багнетом. Та найцінніший скарб у Шполі – такі люди...

З грошей, які залишилися після продажу квартири в Черкасах і купівлі хати у Шполі, та з відкладеного з пенсії Йосип Микитович назбирав 50 000 гривень – за них у рідній Соболівці, де народився й виріс, поставив гранітного споминка Кобзареві – допоміг у цьому майстер Сергій Броварський, а освятив у День Воздвиження ієрей Ігор Лозицький, настоятель місцевого храму Апостола Іоанна Богослава. Власне, пам'ятник Шевченкові і постав поруч з цим храмом та сільським ставком...

Дідусеві-меценатові під час церемонії відкриття дякували голова села Валентина Пересунько та голова РДА Володимир Потапенко – адже це стало подією не тільки для Соболівки, а й для всього району.

Завдяки приїзду в Шполу журналістів «Козацького краю», інформація про 90-річного благодійника швидко поширилася – спочатку про це написали в соцмережах, а потім про Йосипа Маслюка відзняли сюжети водночас три центральні телеканали – їх показали у телеефірі в часи Великодніх свят...

Та Йосип Микитович не має гордині – він просто гордий тим, що українець і тим, що живе в Україні. А ще – на стіні у хаті відставного гвардії сержанта висить грамота з Леніном і Сталіном – за відмінну службу в армії. Каже, чудово, що тоді у ньому не розгледіли «бандерівця» і не дізналися, що двоє його рідних дядьків були в загоні повстанців отамана Семена Гризла...

Петро ДОБРО

Тікаючи з окупованої більшовиками України, художниця вивезла... образ рідної Шполянщини в серці

Маріамна Лопухіна - художниця українського походження, народилася в маєтку у селі Матусів на Шполянщині. Образотворчого мистецтва навчалася в Парижі. Більшу частину свого дорослого життя провела у Франції...

Народилася Маріамна в 1871 році. Батько, Адріан Андріанович Лопухін, син власника Златополя, був зі знаменитого дворянського роду. Легенда розповідає, що одним з родоначальників роду Лопухіних був князь косоїв (черкесів) Редедя, який загинув 1022 року у поєдинку з князем Мстиславом Хоробрим, викликавши його на особистий поєдинок – щоб воїни княжих військ кров не проливали... Мати, Ольга Іванівна Орлова - донька генерал-лейтенанта, похідного отамана донських козацьких полків, власника великого українського маєтку Матусів - Івана Олексійовича Орлова.

ками.

Взимку відвідувала Київ. У треті такі зимові відвідини Києва мати винайняла багате приміщення з великими танцювальною залом та їдальнею. Під час влаштованого тут балу Маріамна познайомилася з Левом Давидовим, молодим офіцером кавалерії, який залишився в Києві після того, як мало не загинув.

Високий, гарний, світловолосий нащадок роду декабристів і дуже добрий танцюрист привернув увагу Маріамни. Коли сім'я поверталася до маєтку, Маріамна познайомилася з Тасею (Наталкою) — сестрою Лева, приємною молодого дівчиною. Це знайомство дало змогу Маріамні ближче познайомитися з самим Левом у Кам'янці — поблизу маленького лісу Тростянка й у Великому Лісі, де навесні та влітку 1899 року часто проводилися пікніки на природі. Отож незабаром вже було призначено весілля...

Після вінчання увечері вони вдвох на залізничній станції Цвіткове сіли в потяг і вирушили спочатку до Києва, потім до Санкт-Петербурга і зрештою каретою до Царського Села, де й оселилися.

На батьків Маріамни смерть доньки Варвари через тиф в березні 1890-х років справила гнітюче враження. Отож, щоб розвіяти печаль, сім'я вирішила їхати на зиму до Парижа. Перебування там дало змогу Маріамні навчатися живопису в Академії Жуліана та в Академії Гранд Шом'єр.

У 1902 році Маріамна народила доньку Олену. На початку 1903-го з'явилася можливість призначення чоловіка на посаду регіонального дирек-

Великдень у Матусіві на Шполянщині – пасочки і українські святкові стрічки на дівочій голові...

тора у Влоцлавек, тож Маріамна тимчасово переїжджає з донькою до Кам'янки. Восени чоловік пакує речі у Царському Селі й забирає Маріамну з донькою у Влоцлавек. Після 1905 року сім'я переїжджає в один з менших будиночків у Кам'янці. Чоловік керував володінням та їхнім цукровим заводом і поступово перебрав усі підприємства. У 1908 році чоловік придбав іншу власність, Дібрівку, що лежить неподалік від Кам'янки. Відтоді Маріамна з донькою розподіляли час між Кам'янкою і Дібрівкою. Під час зими 1908/1909 рр. подорожувала з сім'єю по Європі, де відвідали Геную, Ніццу Рив'єру, Морос. На зворотньому шляху вирішили завітати в замок поблизу Конкарно, де мешкала її старша сестра Юлія з чоловіком Жоржем Куртеном.

Після повернення в Україну з квітня перебували у Дібрівці, де познайомилися з польськими власниками сусіднього володіння Тимошівка - Шимановськими, які мали двох синів: піаніста Фелікса та композитора Кароля. Відтоді сім'я іноді відвідувала сусідів і насолоджувалася талантом музикантів.

Після вибуху в 1914 році Першої світової війни чоловіка Маріамни мобілізують до війська, а вона з донькою переїжджає до Києва, живе тут і в часи Директорії УНР та Української держави гетьмана Скоропадського. Коли ж до Києва увірвалися більшовики, втікачки вирушають до Одеси. Звідтіля - до Константинополя, тоді до Рима, і врешті-решт до Парижа, де живуть до 1924 року дуже скрутно. В 1924 році вирушають жити в Конкарно (Бретань), де старша се-

стра Маріамни Юлія жила з чоловіком-французом і де були поховані їхні батьки. У 1932 році Маріамна повертається до Парижа, а 1949-го емігрує до США, де й помирає у 1961 році.

Ще вдома, в Україні, вона здобула славу карикатуристки, але коли у 1919-му втекла з України, полишивши в Матусіві маєток зі своїми карикатурами та акварелями, то весь її творчий доробок був знищений більшовиками.

За кордоном Маріамна для своєї маленької онуки Ірини, яка ніколи не була в Україні, намалювала альбом з 82 акварелей із жанровими сценками про життя сім'ї в Україні, з поясненнями майже до кожного малюнка. Більшість малюнків стосувалися життя у Кам'янці та у шполянському Матусіві. Текст і малюнки навмисно спрощені, щоб їх було цікаво розглядати дитині. І щоб зберегти в пам'яті історію сім'ї — дуже ретельні від обличчя родичів до забарвлення шпалер. Легкі, веселі, з безліччю цікавих побутових деталей — їжа, костюми, типажі, інтер'єри... Дуже незвичний стиль малюнка: у кожній картинці стислі пояснення, «промовисті», іноді смішні назви. Проте крізь цей стиль чітко проглядається талановитий майстер, щоправда, не без впливу своїх французьких вчителів. Цей альбом упорядкувала внучата небога чоловіка Ольга Давидова-Дакс і видала у США кількома мовами.

Так малюнки емігрантки з Шполянщини зберегли для нас штрихи історії минулого...

Пожежа у Кам'янці – художниця зафіксувала чоловіків з гвинтівками і жінку з револьвером...

Маріамна була другою з п'яти доньок, одна з яких, Варвара, померла в 1890-х роках. Виховувалася вдома гувернант-

народила доньку Олену. На початку 1903-го з'явилася можливість призначення чоловіка на посаду регіонального дирек-

"Козацький край" – це найбільш актуальні публікації.
Наші журналісти працюють з архівами, істориками
і краєзнавцями та виїжджають безпосередньо на передову у зону
АТО – з Вами і для Вас ми пишемо про історію
і сьогодення боротьби за Волю України..
Сайт нашої газети в Інтернеті оновлюється щоденно!

www.cossackland.org.ua

Відомо, що із Товмача вийшов ще один видатний повстанський ватаг – Іван Лютий-Лютенко на псевдо Гонта. У тій борні з московськими окупантами він уцілів, хоча й не раз опинявся за крок від смерті. Досить згадати, як Лютий відчайдушно налетів на полчище Будьонного. Тоді його козаки, не дждавшись сподіваної підтримки від інших отаманів, зазнали поразки й розплатилися за той зухвалий напад багатьма жертвами. Лютого-Гонту в нерівному бою врятував щасливий випадок. Він дожив віку у США (помер 1989-го, маючи 92 роки) і залишив нащадкам книжку безцінних спогадів «Вогонь з Холодного Яру». Цього літа я побував на його могилі в Бавндбруку.

У Товмачі ще й сьогодні можна побачити пустку, де стояла хата Лютих. Скраю від поля (а далі темніє ліс) – купина густих бур'янів, кропиви та кущів, які завжди розкошують на місці колишньої оселі. Але пустка є пустка. Її вигляд холодить груди. Колись тут вирувало життя, радувала око багата садиба, адже батько отамана Макар Минович, хоч і вийшов із бідної родини, вибився у заможні господарі. Мав три десятини землі, розкішний сад, повну загороду худоби.

Втім, якщо ви почнете розпитувати у товмачівців, де ж стояла та хата, в якій жили Люті, то більшість тільки почуває потилицю. Вони й про отамана Гонту-Лютого нічого не знають. Така от сумна реальність нашої національної непритомності. У повстанських селах пам'ять виривали з корінням, разом з людьми. Але є, є ще такі, хто пам'ятає. У Товмачі – це подружжя Колосів, пенсіонери Володимир Павлович і Галина Василівна. Сільські інтелігенти, вчителі, вони ніколи не були байдужими до минулого свого краю, а щодо Івана Лютого-Лютенка, то як же не знати? – Галина Колос доводиться рідною племінницею першій дружині отамана Валентині Колос. Гонту-Лютого вона, звісно, не могла бачити, адже він вислизнув за кордон узимку 1922-го, а от його батьків – дідуся Макара та бабусю Євгену (Івгу) пригадує добре. Отаман Гонта, ще коли боровся з окупантами, іноді по-тай навідував родину і тоді просив батьків та дружину Валентину, аби вони пішли до сільради й офіційно зрекліся його як ворога радянської влади. Інакше не уникнути кари. Однак рідні про це не хотіли й слухати. І кара не забарилася. Батьків Івана Лютого-Лютенка соввласть викинула з хати. Вони перебралися до хліва. Макар Минович проробив у глухій стіні два віконця та так і жили.

А дружина отамана Валентина Колос, зоставшись із малолітнім сином Сашком, тяжко журилася за чоловіком. Адже вони коха-

ДОВІДКА «КОЗАЦЬКОГО КРАЮ»:

Отаман Іван Черноусов (псевдо - Чорний Ворон). Точно не відомі ні дата народження, ні дата його загибелі.

Народився поблизу Товмача на Шполянщині. Військовий діяч часів УНР, повстанський отаман Звенигородщини і Холодного Яру, командир Лебединського полку Холодноярської республіки.

Писав відозви у вигляді віршів. Збереглася одна з його відозв — «До населення України», підписана трьома отаманами — Чорним Вороном, Бідою і Ламай-Ярмом.

У 1921 році, в часи розквіту повстання у його загоні було не менше 300 піших і 150 кінних добре озброєних козаків.

Оперував Чорний Ворон у Звенигородському, Черкаському, Чигиринському повітах, зокрема в Холодному Ярі, лісі Чута, в Лебединських та Шполянських лісах, у районі сіл Товмач, Водяне, Шестаківка, Мліїв, Виноградського монастиря, містечок Городище, Білозір'я, Сміла, Златопіль, Мокра Калигірка, міст Єлисаветграда, Черкас, Чигирини, залізничних станцій Сердюківка, Знамянка, Шестаківка та ін. Політичне гасло: «Бий комуністів і кацапів».

Начальником штабу був Бондаренко, помічниками –Лихолай і Куманець.

У 1922 р. полк Чорного Ворона входив до складу Холодноярської повстанської організації. На той час вона діяла під проводом Ларіона Завгороднього.

Влітку 1922 року загони Холодного Яру почали називатися полками: Чигиринський полк Мефодія Голика-Залізняка, Чорноліський полк Дениса Гупала, Лебединський полк Чорного Ворона. Загальне керівництво здійснював Головний Отаман Холодного Яру Герасим Орел-Нестеренко.

До Звенигородки на нараду-пастку, інспіровану чекістами, Чорний Ворон не поїхав, хоч його і наполегливо запрошували. Як відомо, 29 вересня 1922 року на цій «наradі» чекісти захопили у полон провідних діячів Холодного Яру та Чорного Лісу. Після цих трагічних подій, керівником Другої округи Холодноярської організації (ніким не обраним) став де-факто Чорний Ворон. Першою округою керував Герасим Орел-Нестеренко, який також не поїхав на чекістський «з'їзд».

Наприкінці 1922 року, як отаман Звенигородщини і Холодного Яру, Чорний Ворон оперував у районі Знамянки, Білозір'я, Товмача, Шестаківки, Єлисаветграда, Златополя і безпосередньо в Холодному Яру. Загинув у бою за невияснених обставин.

ЩЕ ОДНА ТАЄМНИЦЯ ОТАМАНА ЧОРНОГО ВОРОНА

Знову їду до Лебединського монастиря, а відтак до села Товмач, що в Шполянському районі на Черкащині. Досі «не відпускає» мене Чорний Ворон, який, за скупим чекістським повідомленням, «родом із-під Товмача». Не віриться, що в цих краях не лишилося жодної людини, котра б розтовмачила, де саме з'явився на світ отаман.

ли одне одного. Ще до одруження Іванові батьки раjali йому іншу дівчину, попівну, і мама Євгена вже про все домовилася з панотцем, але Іван затявся. До серця йому припала дівчина з бідної родини Валюся Колос. І ось тепер ця молода жінка навіки втратила живого чоловіка, без якого не-милим стало і саме життя. Вона ще нудила світом, могла матеріально забезпечувати це животіння, адже була здібною швачкою чи, як тоді казали, «мадісткою», і їй замовляли пошиття костюмів та суконь навіть високі начальники з тодішнього райцентру Мокрої Калигірки. Однак Валентина Колос чи, як її називали в селі, Валюся назавжди втратила жагу до життя і поволи впадала у божевілля. Без Івана. Вона днями ходила довкола ставка, нікого не бачила, окрім того, що жило в її пам'яті і в її уяві. Отак у невігійній тузі і тихому божевіллі Валентина Колос згасла 1946-го. Той ставок, довко-

ла якого блукала нещасна жінка, у селі досі називають Валюсином.

Стою біля Валюсиного ставка. Він пересох, заріс і здичавів. Як людська пам'ять, яку рвали з корінням. Але не вирвали – її паростки поволи відживають після чужинського потопу і наруги.

– Як же так сталося, – запитую у Володимира Павловича Колоса, – що в Товмачі не лишилося жодних слідів Чорного Ворона? Хтось же мусив пам'ятати отамана – з якого він роду, де саме з'явився на світ? Адже «з-під Товмача» – це ж десь отут поруч.

Володимир Павлович має на те свою, суто українську версію. Отаман Чорний Ворон був, як зазначали чекісти, політично грамотним і надзвичайно хитрим. Він добре знав тонкощі конспірації. У чекістських документах його називають Іван Якович Черноусов. Схоже на те, міркує Володимир Павлович, що отаман задля того, аби обе-

регти рідних від більшовицької помсти, у якийсь момент змінив своє справжнє прізвище. Адже Черноусових у Товмачі не було. Зате чи не цілий куток заселяли Білоуси. Ці Білоуси, видно, не дуже мирилися з окупаційною владою, бо згодом деякі з них були репресовані. Отже, й отаман, швидше за все, належав до Білоусів, але з відомих причин спершу законспірувався під подібним прізвищем Чорноус (Черноусов), а відтак уз'яв собі і повстанський псевдонім – Чорний Ворон.

Версія Володимира Колоса викликає довіру. Як викликає захоплення хист отамана-конспіратора, котрий оповив свій образ такою таїною, що заплутав і чужих, і своїх. Та залишилося гучне ім'я ЧОРНИЙ ВОРОН – наймення великого воїна, який у герці з московською навалою творив славу України...

Василь ШКЛЯР

Отаман Іван Лютий-Лютенко (псевдо - Іван Гонта), народився 24 червня 1907 року у Капустянському лісництві біля с. Товмач (нині Шполянського району Черкащини).

Учасник Першої світової війни, старший унтер-офіцер 8-го гренадерського полку. Лютневу революцію зустрів на посаді помічника командира 12-ї роти 290-го полку російської царської армії, що дислокувався в Черкасах.

У 1918 році у складі Армії УНР брав участь у боях проти більшовиків, зокрема за станції Гребінка та Бобринська (нині ст. ім. Тараса Шевченка). За Директорії призначений командиром 25-го Черкаського куреня, що дислокувався у Смілі. Служив старшиною (офіцером) у Запорізькій дивізії під командою генерала Армії УНР Олександра Загородського (родом з Тальнівщини).

3 літа 1919 року — в повстансько-партизанському русі. Спочатку очолив загін звенигородських повстанців, сформований отаманом Семеном Гризлом. У різні часи загін складався з 500 — 800 козаків та старшин. Отаман Холодного Яру. Співпрацював з отаманами Яблочком, Загороднім, Заболотним, Хмарою, Чортом (Мелешком) та іншими отаманами Холодного Яру та Чорного Лісу. За деякими джерелами, на нараді в с. Матвіївці наприкінці осені 1921 р. звенигородського отамана Гонту (Лютого-Лютенка) було обрано Головним отаманом Холодного Яру.

Бойові дії продовжував до осені 1922 року, коли, внаслідок низки проведених чекістами спецоперацій, більшість повстанських отаманів Півдня та Центру України було заарештовано чи вбито.

У березні 1923 р. емігрував до Західної України (тоді — у Польщі). Жив на Поліссі, де заснував Український еміграційний комітет, який розгорнув активну діяльність: створені український хор, самодіяльний театр, українська школа. У Володаві-Підляській очолив Союз українських кооперативів, у Холмі був директором Кооперативного Союзу. На цій та на попередній посаді виявив себе талановитим підприємцем та щедрим меценатом української справи.

Під час Другої світової війни допомагав землякам — військовополоненим Червоної армії. Багато українців за його сприяння було звільнено з концтаборів.

4 червня 1942 року заарештований гестапівцями. Відбув півроку тюрми в Любліні (Польща). Після Другої Світової війни — жив у Мюнхені (Німеччина), згодом у Рабаті (Марокко). Пізніше переїздить до США. Автор книги «Вогонь з Холодного Яру» (Детройт, 1986). Як і раніше, незмінний меценат української справи.

Помер у США 19 березня 1989 року. Похований на українському цвинтарі штату Нью-Джерсі у містечку Саут-Баунд-Брук (США).

КОМЕНДАНТ ШПОЛИ ЧАСІВ УНР В ЧАСИ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ КИНУВ ВИКЛИК ВЛАДІ, ВСТАНОВИВШИ ПАМ'ЯТНИК ШЕВЧЕНКОВІ

25 листопада 1897 року у родині Івана Даниловича та Палажки Шорубалків народився третій син - Іван. Його мати була донькою Олексі Шевченка, прадідом якого був Панько Шевченко, - за переказами, він копав криницю гайдамакам у Лебединському лісі поблизу монастиря...

Іван змалку тягнувся до науки. Закінчив чотири класи церковно-приходської школи та реальне училище у м. Чигирині. Над усе він любив творення, проростання. З раннього дитинства душою потягнувся до садка, а серцем - до "Кобзаря" Тараса Шевченка. Любив садити дерева: яблуні і груші. Гарно танцював гопак. З пісень найкраще співав "Закувала та сива зозуля".

Коли вибухнула Перша світова, був мобілізований до війська. Незабаром його відправили навчатися у Феодосійське військове училище, яке він закінчив у 1917 році.

Під час Національної революції був за Самостійну Україну, воював із комуністами в Чигирині. У 1918 році, за Петлюри, був комендантом м. Шполи. Тоді ж створив і очолив кредитне товариство для селян. Коли прийшли більшовики, то взяли у заложники старшого брата Ларіона. Виводили його на розстріл... У Ларіона від цих переживань чуб посивів... Невдовзі він, як і батько Іван Данилович, помер, лишивши круглим сиротою п'ятирічного Василька, у якого в 1923 р. померла й мати...

Після поразки Визвольних змагань Іван, маючи на руках малих братів і сестер, зайнявся господарством. Вів його на

науковій основі. Із саджанців, які придбав на Мліївській садстанції Симиренка, посадив гарний сад.

У 1924 р. разом із сестрою Яриною та створеним ними ініціативним гуртком встановив у Шполі пам'ятник Тарасові Шевченку. Бронзову скульптуру привезли волами аж із Звенигородки - зробив її знаменитий Калень Терещенко. Окрім самого Тараса Шевченка в кожусі та смушковій шапці, навколо постаменту були барельєфи героїв його

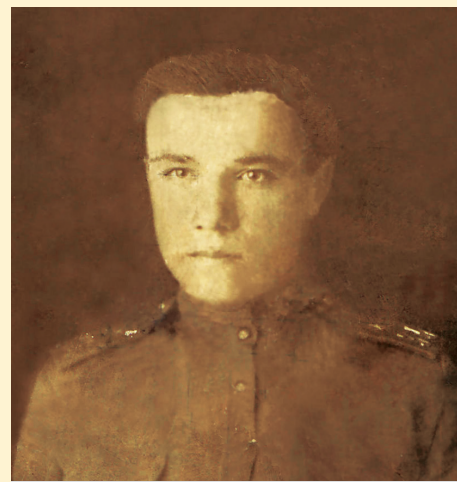

творів: Катерина з дитиною, селяни-гайдамаки з вилами та косами. Пам'ятник простояв до 1964 р., аж доки комуністи не визнали його «застарілим» і буржуазно-націоналістичним....

Попри тяжку хворобу (відкрита форма туберкульозу) у 1928 році Івана Шорубалка було заарештовано і вислано у Кара-Калпакію, де він зрошував землю, точніше піски. Вийшло так, що сухий клімат Кара-Калпакії... пішов йому на користь.

У 1933 році вже сам Іван допоміг рідним не померти від голоду. 1937 рік - знову арешт. Забирали його з міста Душанбе. В той же рік арештували й чоловіка Іванової сестри Ярини Дмитра і розстріляли разом із членом ініціативного гуртка зі вшанування Тараса Шевченка Туровським. Розстріляли чи то у Києві, чи то в Черкасах.

Брата Пантелеймона, 1896 року народження, забрали у 1938-му. Він мав п'ятеро дітей. Його розстріляли в тому ж 1938 р. і теж точно невідомо, де - в Умані, а може, й у Вінниці. В 1958 р. (чи 1959-м у)

Іван Шорубалко був прапраправнуком Панька Шевченка, який копав гайдамакам криницю. А сам Іван шукав у творах Тараса Шевченка цілюще джерело для натхнення новітніх гайдамаків...

бабі Палажці прийшло повідомлення з районного ЗАГСу, що її син Іван Іванович Шорубалко помер у Хабаровському краю, в бухті Нагаєво. Життя Івана Івановича Шорубалка обірвалося у 1942 році - в неволі радянського концтабору за волю України.

Сестра Оксана ще не один рік, особливо як зацвіте сад, у розпачі повторювала: "Де ж мої брати?"

А сад рясно родив. Деякі яблуні родять і донині. І яблука смачніші, ніж сучасні сорти.

На садибі, де Іван мріяв виростити дивосад і де ще стоїть стара хата, хотілось би встановити камінь пам'яті. Але чи вдасться? Сподіваюсь...

Олена КОЛІСНИК

P.S. Мати Івана та Пантелеймона Шорубалків відмовлялася вірити у смерть синів і до 50-х років ходила пішки на прощу зі Шполи в Києво-Печерську лавру, молитися за них... У м. Шпола на вул. Лозуватській (колишній Пролетарській), 146 і в ХХІ столітті збереглася хатина, де колись проживала велика родина Шорубалків.

ЯК ЦЕ БУЛО: СКУЛЬПТУРА ШЕВЧЕНКА СТАЛА СИМВОЛОМ «ТИХОГО СПРОТИВУ» УКРАЇНЦІВ ШПОЛИ

Влада УНР у Шполі протрималася від листопада 1917-го до лютого 1919 року. Та навіть коли містечком вже прокотилися кавалеристи Будьонного, а перші 50 селянських господарств зізнали у прообраз майбутніх колгоспів - артіль «Червоний хлібороб», колишній комендант української Шполи Іван Шорубалко не приховував своїх патріотичних поглядів.

1924 року, готуючись до відзначення 110-ї річниці від дня народження Т. Г. Шевченка, у вузькому колі працівників контори кредитового товариства він висловив думку про те, що слід належно відзначити цю дату. Його підтримали інші конторські працівники та селяни. Справу вирішили погодити з усією громадою. На черговому зібранні люди одноголосно підтримали ініціативу будівництва пам'ятника Т. Г. Шевченку в Шполі. Кошти для цього збирали добровільно.

До цього заходу приєдналися учителі та сільська інтелігенція. Ініціативну групу зі спорудження пам'ятника склали голова кредитового товариства Іван Шорубалко, директори шкіл № 1 та № 3 Туровський і Степовий, вчителі Коцюмба, Потапенко, Волошина, Руденко, Коваленко, бухгалтер кредитового товариства Скотарь, селяни Джуровська, Цибульська, Цегельський...

Пізніше ініціатори спорудження пам'ятника звернулися до звенигородського скульптора Каленя Терещенка (творця першого погруддя Шевченку в Каневі на Чернечій горі), запросивши його до Шполи. Більшість присутніх у конторі кредитового товариства під час узгодження вигляду фігури висловились за схожість із репродукцією художника Івана Крамського, який змалював Тараса в баранячій кожусі та смушевій шапці.

До початку травня 1926-го насип, підмурок і скульптура були готові. Відкриття пам'ятника відбулося 10 травня 1926 року за присутності значної кількості людей та родичів Т. Г. Шевченка з села Кирилівки. Скульптуру везли на гарбі, запряженій волами, роги яких були прикрашені червоними стрічками. Під час урочистостей співав хор.

У 1928-1929 роках більшу частину ініціативної групи і людей, які брали участь у спорудженні та відкритті спомника, за фотографіями, що збереглися, заарештували й відправили на заслання у табори за звинуваченням в «українському буржуазному націоналізмі»...

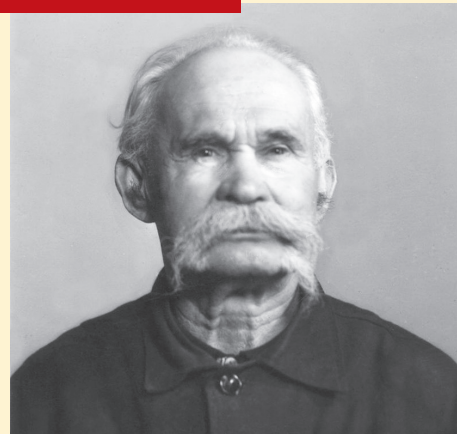
1964 року пам'ятник постановили зняти, оскільки хтось із можновладців, перебуваючи з візитом у Шполі, заявив, що спомник Шевченкові має «надто сільський» вигляд і його треба замінити «сучасним» пам'ятником.

Містом швидко поширилась інформація про демонтаж пам'ятника, і біля нього скупився натовп містян. Голова та начальник міліції з краном змушені були припинити проведення демонтажу скульптури. Але вночі пам'ятник було таки демонтовано, внаслідок чого пошкоджено ногу скульптури, зламано один вус, подряпаний ніс і побиті барельєфи. Скульптуру Кобзаря завезли в сарай міської ради і там поки-

нули. Після чого пам'ятник був вивезений за ініціативи Степана Кожум'яки для встановлення до Новомиргорода. Але влада не дала дозволу на встановлення пам'ятника в місті, бо він був «ідеологічно не витриманий». Пізніше Міністерство культури УРСР надіслало музею Тараса Шевченка в Каневі розпорядження забрати шполянський пам'ятник поету з Новомиргорода. З музею в Каневі приїхав представник з робітниками й забрали скульптуру з метою встановлення в якомусь селі недалеко від Канева. Подальша доля першого шполянського спомника Т. Шевченка залишилась невідомою - ніхто не знає, куди він подівся...

Сучасний пам'ятник Шевченкові відновлений в остаточному вигляді у березні 1979 року. Він являє собою брон-

Степан Кожум'яка і прихована зйомка одного з його "несанкціонованих" травневих вшанувань Кобзаря у Шполі: Кожум'яка притримує вінки, якого дротом прикручує його помічник...

зову скульптуру заввишки 3,55 м на гранітному постаменті. Автори — скульптор Макар Вронський. Пам'ятники Шевченкові у виконанні Вронського можна бачити і в канадському Оквіллі (колишньому Палермо), і в казахському Актау, і в українському, тимчасово окупованому Донецьку... Пам'ятник гетьману Богдану Хмельницькому на Замковій горі в Чигирині — це теж робота Макара Вронського.

Степан Кожум'яка під час будівництва через Шполу уманського автошляху відродив традицію вшанування Тараса Шевченка. Щороку на Шевченківські дні і в день його перепоховання в Україні привозив до пам'ятників Шевченку у Шполі й Лип'янку вінки, які прикріплював дротом до постаменту.

У кінці 60-х років під час секретарювання у Шполі представника КПУ Селенка на чергових зборах райкому партії постало питання: хто встановлює Тараса Шевченку вінки?! «Компетентні органи» доповіли, що вінки возить і встановлює Степана Кожум'яка — «політично неблагонадійний, націоналістичних переконань», який на той час вже мав три «відсидки» у радянських концтаборах. Від цього часу розпочалося організоване відзначення Шевченкових днів...

У БІЙ ЗА УКРАЇНУ - ПІД ЖОВТО-БЛАКИТНИМ ПРАПОРОМ... З ГЕОРГІЇВСЬКИМИ СТРІЧКАМИ

**ТАКИМ БУЛО ЗНАМЕНО ПОЛКУ СЕРДЮКІВ,
ЯКИМ КОМАНДУВАВ УРОДЖЕНЕЦЬ
ШПОЛЯНСЬКОЇ СЕРДЕГІВКИ...**

Вже 10-й рік, починаючи від 2007-го, День розвідки в Україні відзначається у вересні – а варто було б 11 квітня...

11 квітня 1918 року наказом тодішнього військового міністра Олександра Сливинського (справжнє прізвище – Слива) розвідвідділ, сформований перед тим протягом місяця, увійшов до складу Генштабу Армії УНР. Нова структура від перших днів розпочала активний збір розвідувальної інформації на Доні, у Румунії і на Кубані. Формується агентурний апарат, радіорозвідка, інформаційно-аналітичний відділ.

У червні 1918 року за ініціативи полковника Михайла Дроздовського розвідвідділ Генштабу значно посилює радіорозвідку, Армія і Чорноморський флот масово використовують авіарозвідку, а сам розвідвідділ, формуючи агентурну мережу далеко за межами України, структурно поділяється на три підрозділи. Перший з них займається збором розвідданих у балканських країнах і Туреччині; другий – у Росії та на Кавказі; третій – співпрацює з арміями союзних держав Антан-ти...

Серед видатних постатей тогочасної української контррозвідки – і уродженець Черкащини (з шполянської Сердегівки) Никифір Дишлевий – він очолював контррозвідку 4-ї Київської стрілецької дивізії УНР, а потім був у штабній команді очільника Другого Зимового походу Армії УНР генерал-хорунжого Юрка Тютюнника, який розвідці приділяв надзвичайно велику увагу, розбудовувавши її за польським взірцем і поділивши на офензиву (розвідку) та дифензиву (контррозвідку)...

Шлях уродженця шполянського села до вершин секретної служби самостійної держави був дивовижним. За фахом першої здобутої освіти він мав би бути педагогом – бо закінчив Коростишівську учительську семінарію, але Перша світова війна змінила плани – вже в червні 1915 року закінчив Першу Київську школу прапорщиків, вирушив спочатку до Заамурського прикордонного полку, а згодом з головою поринув у бої...

На фронті відзначився як справжній герой – бойовий офіцер отримав за подвиги усі ордени імперії, яка доживала останні дні – до ордена Святого Володимира з мечами і ордена Святого Георгія з лавровою гілкою...

Революційні події 1917-го штабс-капітан Дишлевий зустрів у складі легендарного, прославленого у боях Першої світової 1-го Київського полку Георгіївських кавалерів, який і назву мав таку з-за того, що практично всі в підрозділі мали цю найвищу імперську бойову відзнаку...

Підрозділу судилася нелегка доля: частина його бійців після революції вирушила на Дон, де приєдналася до білокозачого руху, який прагнув повернення монархії, ще одна частина склала основу полку «червоних українських козаків» Щорса, але основне ядро підрозділу увійшло до Армії УНР. Так і воювали пізніше по різні боки барикад «богунівці»: одні за вільну Україну, а інші – за «Малоросію» під крилом Москви...

У наш час, у XXI столітті, коли українці розділилися в думках (українці духом мріють остаточно здобути волю, а українці лише за паспортом – навіщо повернутися до імперії), варто згадати про час, коли у Києві майорів чи не

У 1917 році козаки ХХ століття продовжили одвічні українські традиції – «петлюрівського Мамаю» сучасний художник Віталій Січкачук (псевдонім – Пекельний Бульба) намалював з кулеметом «Льюїс» у руках – замість традиційної кобзи...

найоригінальніший прапор періоду Визвольних змагань. Основне полотнище було у національних кольорах, жовто-блакитним, а поверх нього георгіївськими стрічками був прошитий Андріївський хрест і окремо нашитий вже власне сам Георгіївський хрест. Цей прапор у листопаді 1917 року було урочисто вручено воїнам 4-го Сердюцького полку імені Івана Богуна Дієвої Армії УНР.

До сьогодні у Києві чудово збереглися дві будівлі, які пам'ятають цю історію 100-річної давнини. У колишньому приміщенні Центральної Ради на вулиці Володимирській,

Сердюцький полк Дишлевого воював під чи не найоригінальнішим прапором періоду Визвольних змагань... (Малюнок Богдана Піргача)

імені Богуна...

Під час спроби більшовицького перевороту, який мав відкрити окупантам шлях на українську столицю, найбільш дієва сотня його сердюків атакувала завод «Арсенал», де засіли заколотники, а сам Дишлевий, залишаючись на посаді комполку, стає ще й помічником «особливого команданта» Києва Михайла Ковенка – члена Центральної Ради, командира загонів Вільного Козацтва української столиці

(пізніше – редактора газети «Україна»).

Після ліквідації промосковського заколоту Дишлевий – на вищих посадах у губернській комедатурі Київщини, у охороні київських залізниць, зрештою – на посаді начальника Правобережної залізниці.

3 грудня 1919 року – знову в Дієвій Армії, як офіцер Збірної Київської дивізії бере участь у переможному Першому Зимовому поході Армії УНР – зокрема, і в боях проти більшовиків на території рідної Черкащини.

Від червня 1920 року Дишлевий – начальник контррозвідки 4-ї Київської дивізії, де комдивом був спочатку полковник Андрій Вовк із Золотоніщини, а потім – генерал-хорунжий Юрко Тютюнник зі Звенигородщини. Те літо вкрило славою знамена української армії, яка спільно з польськими союзниками зупинила більшовицький наступ на Галичині. Зокрема, з тріском провалився московський наступ на Львів, який мріяв захопити тодішній член більшовицького «Реввоєнсовета Юго-Западного фронту» Йосип Сталін, під Замостям були розгромлені полки Будьонного, які намагалися прорватися на Варшаву, а 4-а Київська дивізія, контррозвідкою якої керував Никифір Дишлевий зі Шполянщини, успішно форсувала Дністер, викинула більшовиків з давньоруського міста Галич і погнала окупантів на Схід...

На жаль, доля тих збройних змагань, як відомо, завершилася втратою української державності. Дишлевий потрапив до польського табору для інтернованих українських вояків. Проте навіть на вимушеній еміграції офіцер-контррозвідник жодного дня не сидів склавши руки – готувався до повернення в Україну і продовження збройної боротьби за її Волю.

Втім, можливості відірватися від рідної землі українців за тодішніх умов, коли звістку з Батьківщини може принести хіба поодинокий кур'єр, значно поступалися можливостям більшовицької агентури. Одним з тих кур'єрів виявився завербований москвитами подвійний агент, який приніс звістку про те, що в Україні нібито сформовано «Вищу Військову Раду», яка готує широкомасштабне повстання проти більшовиків. «Глава» вигаданих чекістами «військрадівців» настирливо пропонував Тютюннику приїхати в Україну для того, щоб очолити похід проти більшовиків – як він вже очолював Другий Зимовий похід Армії УНР.

Зрештою, надіслана погроза звинуватити генерала Тютюнника у «зраді революційних ідей», зачепила того за живе і він вирішив їхати в окуповану Україну. Поруч з собою мав лише найбільш перевірених людей, у тім числі – Никифора Дишлевого.

16 червня 1923 року вони таємно перепливали через Дністер, та просто одразу ж на радянському березі потрапили у засідку. Від того самого дня – жодної звістки про подальшу долю Дишлевого.

Юрка Тютюнника неодноразово збиралися стратити, проте він ще довго потрібен був більшовикам живим – з ідеологічних міркувань. Генерала розстріляли лише восени 1930-го. Очевидно, його офіцерів, включно з Никифором Дишлевим, знищили ще раніше...

Андрій КРАВЕЦЬ

Третя неділя після Пасхи (цьогоріч – 30 квітня) – вшанування святих жон-мироносиць

Цього дня згадуються і вшановуються святі жони-мироносиці. Хто вони, святі жони-мироносиці – Марія Магдалина, Марія Клеопова, Саломія, Іоанна, Марфа, Марія, Сусанна? Чому Православна Церква шанує пам'ять цих жінок в третю неділю після Пасхи?

Миросносиці – це ті самі жінки, які з любові до Спасителя Ісуса Христа приймали Його у своїх будинках, а пізніше послідували за Ним до місця розп'яття на Голгофу. Вони були свідками Хресних страждань Христа. Це вони затемна поспішили до Гробу Господнього, щоб помазати тіло Господа миром, по звичаю іудеїв. Це вони, жони-мироносиці, першими дізналися, що Христос воскрес. Уперше після Своєї Хресної смерті Спаситель з'явився жінці – Марії Магдалині.

Коли Господь ходив з проповіддю, навколо нього завжди було багато людей. Деякі підходили, слухали й відходили. Але серед численного народу була група жінок, що відрізнялися від інших. Вони супроводжували Божественного Вчителя не тільки для того, щоб слухати Його Слово, але й з любов'ю служити Йому. Вони піклувались про нічліг, їжу та пиття, "служили Йому з майна свого" (Лк. 8, 3). Саме ці жінки рано-вранці поспішали до гробу Спасителя з миром і ароматами, щоб помазати тіло свого Господа. Тому і названі вони миросносицями.

Марія Магдалина – найвідоміша з миросносиць. Походила вона з галилейського міста Магдали. Марія страждала від хвороби, а Ісус Христос зцілив її, вигнавши з неї сім злих духів. Жінка з вдячним серцем – Марія Магдалина – після цього не лишала свого Спасителя. Вона скрізь супроводжувала Його, з любов'ю служила Йому. Вона стояла з Богородицею біля хреста, оплакуючи Господа. Вона спостерігала, куди клали Тіло Господа Йосиф Аримафейський та Никодим. Вона так тужила, що раніше за всіх – ще вночі – прийшла до гробу. Магдалина перша побачила воскреслого Христа і повідомила про це апостолам.

Це свято справдана шанувалося на Русі особливо. Родовиті княгині, багаті купчихи, бідні селянки вели благочестиве життя і жили у вірі. Основна риса слов'янської праведності – особлива цнотливість християнського браку, як великого Таїнства. Єдина дружина єдиного чоловіка – ось життєвий ідеал Православної Русі.

Чому ми святкуємо день жон-мироносиць? Не тільки пахуче миро несли вони до гробу Спасителя. Вони несли свою велику віру, непохитну вірність, співчуття, милосердя і любов. Не зникли у світі ні вірність, ні любов. Вони – як і турбота, самовідданість, милосердя, доброта, любов, опіка – завжди пов'язані з образом жінки.

Неділя жон-мироносиць – це свято кожної православної християнки, православний жіночий день.

З нагоди цього свята бажано теперішнім миросносицям міцної віри їхніх небесних покровительок, відданості Спасителю та Його святій Церкві, терпіння в несінні життєвого хреста, багато любові та щедрот від милосердного Владики і Многая, многая, многая літа!

3 повагою підготував настоятель Храму святих Первоверховних Апостолів Петра і Павла м. Чигирин протоієрей Василь Циріль.

ДЕНЬ В ІСТОРІЇ 24 квітня – 4 травня

24 квітня 1791 р. почалася дипломатична місія Василя КАПНІСТА від українського дворянства до пруського короля у справі визволення України.

24 квітня 1918 р. Кримська група Армії УНР під командуванням полковника Петра БОЛБОЧАНА звільнила Сімферополь від більшовиків.

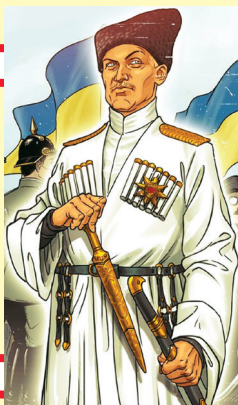
24 квітня 1945 р. загинув Іван ТРЕЙКО, командир Київської повстанської групи, генерал-хорунжий УПА.

26 квітня 1840 р. вийшло друком перше видання "Кобзаря" Тараса ШЕВЧЕНКА.

26 квітня 1945 р. помер Павло СКОРОПАДСЬКИЙ, гетьман Української Держави.

26 квітня 1986 р. стався вибух на Чорнобильській АЕС.

27 квітня 1929 р. загинув холоднорський отаман Яків МАМАЙ-ЦИРИЦЯ.

28 квітня 1865 р. народився Микола ІВАСЮК, художник, автор поштових марок УНР та серії картин на козацьку тематику.

28 квітня 1915 р. почалися бої УСС проти московитів на горі Маківці у Карпатах.

29 квітня 1918 р. Павла СКОРОПАДСЬКОГО проголошено гетьманом України. Цього ж дня Чорноморський військовий флот підняв українські прапори.

1 травня 1653 р. Тиміш Хмельницький розгромив молдавсько-сегородське військо під Яссами.

1 травня 1915 р. загинув Іван ЛАВРУК, організатор січового руху, стрілець 2-го куреня УСС.

1 травня 1922 р. створено Подільську повстанську групу на чолі з Яковом ОРЛОМ-ГАЛЬЧЕВСЬКИМ.

2 травня 1512 р. князь Костянтин ОСТРОЗЬКИЙ розбив татар під Вишневцем.

2 травня 1848 р. в Галичині створено Головну Руську Раду.

2 травня 2014 р. – виступ сепаратистів і сутички в Одесі. За офіційними даними, загинуло 48 осіб.

3 травня 1074 р. помер Теодосій ПЕЧЕРСЬКИЙ, письменник і релігійний діяч.

3 травня 1873 р. народився Павло СКОРОПАДСЬКИЙ, Гетьман України.

3 травня 1924 р. загинув Микола МІХНОВСЬКИЙ.

3 травня 2014 р. створено добровольчий батальйон «Айдар».

4 травня 1733 р. помер запорозький кошовий отаман Кость ГОРДІЄНКО.

4 травня 1838 р. викуплено з кріпацтва Тараса ШЕВЧЕНКА.

4 травня 1915 р. закінчилися пекельні бої за гору Маківка, які тривали майже тиждень — перші серйозні бої Українських січових стрільців проти московитів.